

نوادیر احمد بن محمد بن عیسی

یا کتاب حسین بن سعید؟*

سید محمدجواد شبیری

درآمد

تحلیل دقیق متون، نقشی اساسی در ارزیابی کتاب و تعیین مؤلف دارد و می‌تواند زوایای تاریک آن را روشن ساخته، غبار اشتباهاتی که در گذر زمان بر چهره کتاب نشسته، بستر د.

نگارنده سالها قبل هنگامی که در مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی در کنار دوستان بخش رجال به آماده سازی اسناد کتب حدیثی برای وارد کردن به کامپیوتر مشغول بود، یادداشت کوتاهی در ارزیابی کتابی با نام «نوادیر احمد بن محمد بن عیسی» فراهم آورده بود. در آستانه سالروز وفات محقق ارزشمند، کتابشناس خبیر، عالم بصیر حضرت حجة الاسلام والمسلمین حاج سید عبدالعزیز طباطبایی قدس سره در این یادداشت نظری افکنده و نکته چند بر آن افزود و آن را برای درج در یادنامه آن عالم فقیه آماده ساخت، افسوس که تحریر این مقال به موقع انجام نگرفت و فرصت درج مقاله در آن یادنامه از کف رفت.

اکنون با یاد از آن دانشمند با ایمان و مؤمن با اخلاص، این مقاله را به او - که بر گردن حقیر حقوقی بسیار دارد - تقدیم می‌کنم.

ذکر این نکته در اینجا لازم به نظر می‌رسد که در این بررسی نگارنده از پاره‌ای از بحثهایی کاملاً تخصصی رجالی که تأثیر چندانی در نتیجه گیری بحث نداشت، خودداری ورزید و به اشاراتی گذرا بسنده کرده است.

از سوی دیگر سرگذشت کتاب اصلی نوادیر احمد بن محمد بن عیسی و تأثیر آن در کتب متأخر و چگونگی به دست آوردن اجزای پراکنده آن، خود نیاز به نگارش مقاله‌ای مستقل دارد که به خصوص در آن باید از شیوه اخذ و اقتباس احادیث در کتب قدیم سخن گفت. پرداختن به این گونه مباحث در این مقال میسر نبود، تنها در اینجا اشاره می‌کنیم که این زاویه از بحث، نتایجی را که در این مقال در ارزیابی کتاب حاضر بدان رسیده‌ایم، استوارتر می‌سازد.

آغاز سخن

کتابی به نام نوادیر احمد بن محمد بن عیسی اشعری قمی با تصحیح و تعلیق مؤسسه امام مهدی (عج) به چاپ رسیده است. مصحح در مقدمه کتاب درباره نسبت کتاب به احمد بن محمد بن عیسی گفتگو کرده و از برخی نقل نموده که کتاب تألیف حسین بن سعید است، ولی در انتها آن را همان کتاب نوادیر احمد بن

محمد بن عیسی دانسته است،^۱ علامه مجلسی نیز در نسبت این کتاب به احمد بن محمد بن عیسی یا حسین بن سعید تردید نموده،^۲ و صاحب وسائل این کتاب را - که به گمان وی ناقص است - نوادیر احمد بن محمد بن عیسی دانسته است.^۳

مراجعه به اسناد کتاب و دقت در آن تردیدی باقی نمی‌گذارد که لااقل عمده کتاب تألیف حسین بن سعید است، زیرا هر چند احمد بن محمد بن عیسی و حسین بن سعید در برخی مشایخ چون ابن ابی عمیر و احمد بن محمد بن ابی نصر بزنطی و عثمان بن عیسی مشترکند، ولی در کتاب، مشایخی دیده می‌شود (مانند نصر بن سويد، قاسم بن محمد، فضالة بن ایوب، محمد بن فضیل، قاسم بن عروه، ...) که تنها از مشایخ حسین بن سعید بوده و احمد بن محمد بن عیسی از آنها روایت نمی‌کند.^۴

وجود نام احمد بن محمد بن عیسی در آغاز سند نخستین کتاب نیز دلیلی بر تألیف کتاب توسط وی نیست زیرا در بسیاری از کتابهای قدیمی نام راوی کتاب در آغاز آن آمده است، بنابراین احمد بن محمد بن عیسی می‌تواند راوی کتاب باشد.

هیچ دلیلی هم در دست نیست که نام این کتاب نوادیر است بنابراین نمی‌توان استدلال کرد که نوادیر از احمد بن محمد بن عیسی است و از حسین بن سعید نیست.^۵

* کتاب النوادر، ابی جعفر بن محمد بن عیسی الاشعری القمی، قم، مدرسه امام المهدی، ۱۸۴ ص.

۱. مقدمه نوادر، ص ۹.

۲. وی در ج ۱: ۱۶ درباره این کتاب می‌نویسد: واصل من اصول عمدة المحدثین الشیخ الثقة الحسین بن سعید الالهوازی و کتاب الزهد و کتاب المؤمن له ایضاً، و یظهر من بعض مواضع الکتاب الاول انه کتاب النوادر لاحمد بن محمد بن عیسی القمی.

در ص ۲۴ نیز با اشاره به این که اسناد کتاب با مشایخ حسین آغاز می‌شود. احتمال اینکه کتاب از وی باشد مظنون شمرده، ولی این احتمال را که کتاب از احمد باشد نیز منتفی نمی‌داند.

۳. وسائل ۳۰: ۱۵۹ و ۸۲/۱۹۲، ر. ک: وسائل ۲۰: ۴۱۹.

۴. البته روایت احمد بن محمد بن عیسی از برخی از این روایات در اسناد بسیار نادری دیده شده است (مثلاً کافی ۷: ۳۷۹، ۲/۳۸۰) ولی در کتاب توضیح الاسناد به تفصیل درباره این موارد نادر بحث کرده و محرف بودن سند را اثبات کرده ایم.

۵. بلکه شواهدی برخلاف آن نیز وجود دارد که به برخی از آنها اشاره خواهیم کرد.

از سوی دیگر این کتاب، کتاب زهد حسین بن سعید هم نیست، بلکه کتابی است فقهی نه اخلاقی.

رابطه کتاب و فقه الرضا

این کتاب پیشتر در پایان فقه الرضا (چاپ سنگی) از ص ۵۶ تا آخر چاپ شده بود، ولی در لابلای آن عبارات فقه الرضا دیده می شود، از اواخر ص ۶۲ (ابی قال سئل الصادق) تا اواخر ۶۴ (باب التدلّیس) از فقه الرضاست و نیز از اواسط ص ۷۲ (ومن نسی طوافاً) تا اوایل ص ۷۶ (باب فی قذف اللسان) از فقه الرضاست. این قسمتها در چاپ مستقل این کتاب آورده نشده است. به نظر می رسد که جز این صفحات، احادیث دیگری نیز از فقه الرضا داخل این کتاب شده که پاره ای از آنها به نقل از فقه الرضا در بحار یا مستدرک آمده است. مواردی که از این جهت درخور دقتند، عبارتند از:

ارقام ۱۵، ۳۶۶-۳۶۸، ۳۸۱-۳۹۲، ۳۹۸-۴۰۲، ۴۰۴، ۴۰۶-۴۱۰ و ذیل ۴۱۱-۴۲۲، ۴۲۵-۴۴۴، ۴۴۷، ۴۵۵ از این ارقام، ارقام زیر را در حاشیه کتاب از بحار یا مستدرک همراه با رمز «ضا» [رمز فقه الرضا] نقل کرده است: قطعاتی از ۱۵ و ذیل ۳۷۸، ۳۷۹، ۳۸۰، ۳۹۴، ۳۹۸، ۴۰۴-۴۰۲، ۴۱۳، ۴۱۵، ۴۱۸، ۴۱۹، ۴۲۰ (جدی الصادق علیه السلام)، ۴۲۱، ۴۲۲

همچنین در ارقام زیر عبارت «ابی» دیده می شود: ۳۶۶، ۳۶۷، ۳۶۸ (ابی قال قال ابو عبدالله علیه السلام)، ۳۷۸ (ابی قال و قضی امیر المؤمنین علیه السلام)، ۳۸۱، ۳۹۳ (و سأل ابی)، ۳۹۵، ۴۰۲ (ابی سمع ابا عبدالله علیه السلام)، ۴۱۰ (ابی قال قضی رسول الله (صلی الله علیه وآله)، ۴۱۲ (ابی قال و کان علی علیه السلام)، ۴۱۴ (ابی قال و قال ابو عبدالله علیه السلام) از لحن سند در بسیاری از این موارد برمی آید که مراد از ابی، امام معصوم - علیه السلام - است. در نتیجه این احتمال که این موارد نیز از کتاب فقه الرضا باشد، تقویت می گردد.

به هر حال موارد فوق که به احتمال زیاد از فقه الرضاست، در چاپ جدید فقه الرضا (تحقیق مؤسسه آل البیت علیهم السلام) درج نشده است.

ابواب کتاب

این کتاب در ۳۷ باب تنظیم شده، ولی می توان آن را با توجه به موضوع به پنج قسم تقسیم نمود: قسم اول: صوم؛ ۲ باب (باب اول و دوم)، ۱۱۵ روایت (از رقم ۱-۱۵).

در این قسم، تمام روایات با «وعن» (که بعد از آن نام مشایخ حسین بن سعید دیده می شود) یا «وعنه» (که به حسین بن سعید یا مشایخ مستقیم یا غیر مستقیم او برمی گردد) آغاز می شود.

تنها دو رقم ۶- (قال زرعه)، ۱۴- (وعن ابی بصیر ...)، معلق

بر سند قبل است)، از این قانون مستثنی است.

در هر حال تمام روایات این قسم متصل الاول هستند.

قسم دوم: نذور و ایمان و کفارات؛ ۱۳ باب (از باب ۳-۱۵)، ۱۴۸ روایت (از رقم ۱۶-۱۶۳)

در این قسم، هم روایات متصل الاول و هم روایات مرسل یا معلق دیده می شود. روایات متصل الاول با نام مشایخ حسین بن سعید - بدون هیچ فعل یا حرفی - آغاز می شوند و روایات مرسل یا معلق با کلمه «عن» و یا «قال».

تنها رقم ۱۳۳ (عن عثمان بن عیسی) و رقم ۱۰۸ (محمد بن مسلم) از این قاعده پیروی نمی کند.

به هر حال در این قسم جز در این دو مورد، در سایر موارد شیوه اسناد احادیث با نحوه تعبیر آن به روشنی مشخص می شود.

در این قسم هیچ روایتی از کتاب فقه الرضا دیده نشد. قسم سوم: نکاح؛ ۱۵ باب (از باب ۱۶ تا ۳۰)، ۱۹۳ روایت (از رقم ۱۶۴-۳۵۶).

در این قسم نام مشایخ حسین بن سعید در آغاز اسناد بیشتر بدون هیچ فعل یا حرفی به کار رفته، تنها موارد زیر از این قاعده برکنار است: ۱۷۳- عن ابن النعمان.

۱۷۷- عن ابن ابی عمیر.

۱۹۸- قال محمد بن ابی عمیر.

۱۹۹- سمعت ابن ابی عمیر

۲۳۲- حکى لی ابن ابی عمیر

۲۶۲- عن عثمان بن عیسی

روایات در این قسم همگی متصل الاول بوده، روایت مرسل در آن دیده نمی شود، و از فقه الرضا هم چیزی در این قسم راه نیافته است.

این قسم از قسم دوم در کتاب فقه الرضا (چاپ سنگی) با دو صفحه از خود فقه الرضا جدا گردیده است، و در پایان قسم سوم آمده است: تم کتاب النکاح و بعده کتاب الطلاق فی الدرج.

قسم چهارم: باب المناسک، ۱ باب (باب ۳۱)، ۴ روایت (از رقم ۳۵۷-۳۶۰).

این قسم دارای یک سند در رقم ۳۵۷ (صفوان بن یحیی عن معاویه بن عمار عن ابی بصیر عن ابی عبدالله علیه السلام) و یک سند در رقم ۳۵۹ (عبدالله بن معاویه عن ابی عبدالله - علیه السلام) است که سند دوم قطعاً محرف است.^۷

۶. در تعداد روایات، روایاتی را نیز که به احتمال زیاد از فقه الرضاست، حساب کرده ایم.

۷. عبدالله بن معاویه در میان مشایخ حسین بن سعید وجود ندارد، این روایت در بحار ۹۹: ۴۱/۱۳ از این کتاب به صورت: عبدالله عن معاویه بن عمار نقل شده که صحیحتر است، ولی در هیچ سندی کسی به نام عبدالله بین حسین بن سعید و معاویه بن عمار واسطه نشده است، بلکه کسانی چون فضالة، حماد (بن عیسی)، ابن ابی عمیر، صفوان واسطه اند و می بایست عبدالله مصحف یکی از این نامها باشد.

گردیده است.

تنها ارقام ۳۸۸، ۳۸۹، ۳۹۱، ۳۹۹، ۴۰۵، ۴۴۵، و به احتمال بعید ۳۶۹ و ۴۲۳ شبیه روایات متصل حسین بن سعید بوده، با نام مشایخ وی می آغازد. در این قسم روایات فقه الرضا فراوان دیده می شود چنانچه در آغاز بحث اشاره رفت.

پس از پایان این قسم در چاپ سنگی فقه الرضا، چهار صفحه از خود فقه الرضا آمده و سپس قسم پنجم شروع می شود.

قسم پنجم: سایر ابواب، ۷ باب (از باب ۳۲ تا ۳۷)، ۹۶ روایت (از ۳۶۱-۴۵۶)

روایات در این قسم بیشتر مرسل است و گاه بدون هیچ فعل و بسان روایات متصل الاول ذکر شده و گاه با کلمه عن آغاز

خلاصه ویژگیهای اقسام پنج گانه را در جدول زیر مرور می کنیم:

قسم	موضوع	تعداد ابواب	تعداد روایات	از ... تا ...	ویژگی کل	رابطه با فقه الرضا
اول	صوم	۲ باب ۲۰۱	۱۱۵	۱-۱۵	تمام روایات متصل الاول هستند و با «وعن» شروع می شوند.	۱ مورد
دوم	نذور و ایمان و کفارات	۱۳ باب ۱۵-۳	۱۴۸	۱۶-۱۶۳	روایات متصل الاول از روایات معلق یا مرسل (با کلمه عن یا قال) جدا شده است	-
سوم	نکاح	۱۵ باب ۳۰-۱۶	۱۹۳	۱۶۴-۵۳۶	تمام روایات متصل الاول هستند و غالباً با فعل یا حرف خاصی شروع نمی شوند.	-
چهارم		۱ باب (۳۱)	۴	۳۵۷-۳۶۰	تنها دو سند دارد که یکی از آنها تحریف است.	-
پنجم	مناسک حج	۷ باب ۳۲-۳۷	۹۶	۳۶۱-۴۵۶	اسناد یک شکل نبوده، روایات مرسل در آن فراوان است.	بسیار زیاد

بوده، تمامی با راوی مستقیم از امام معصوم - علیه السلام - شروع می شود، بعید به نظر می رسد؛ زیرا اگر این روایات از کتاب یا کتابهای دیگری باشد نمی تواند تصادفاً به یک شکل و سیاق درآمده باشد و یا اصلاً روایت مستقیم از امام یا روایت با دو واسطه یا بیشتر در آن دیده نشود، افزون بر این که اصل وارد کردن روایات از یک کتاب در لابلای روایات کتاب دیگر بعید به نظر می رسد.

احتمال دوم نیز بعید است، چرا که اسناد این روایات در سایر کتب مانند کتب اربعه که به نقل از حسین بن سعید است یا سندهای قبل متفاوت بوده و در ثانی در اسناد معلقه معمولاً می بایست نام شخص اول سند معلق در سند معلق علیه تکرار شده و تعلیق به اتکای این تکرار باشد، ولی در اسناد کتاب موجود چنین نیست.

از سوی دیگر یک شکل بودن اسناد کتاب نیز احتمال تعلیق را تضعیف می کند. بنابراین تنها احتمال سوم بر جای می ماند.

البته دلیل بسیار محکم بر صحت احتمال سوم، نقل روایات گوناگون این قسم در مجلد هشتم تهذیب شیخ طوسی از حسین بن سعید است. دقت در بسیاری از این روایات و ترتیب آنها می رساند که بی تردید از اصل همین کتاب اخذ شده است، ولی اسنادی که شیخ نقل می کند همگی متصل است و پس از نام حسین بن سعید، نام مشایخ وی قرار گرفته اند. توضیح کامل و استدلال کافی در اخذ شیخ طوسی از اصل کتاب موجود نیاز به ذکر مقدماتی است که در حوصله این نوشتار نیست. بنابراین احتمال اول و دوم نادرست و احتمال سوم صحیح است.

حال با توجه به معرفی اجمالی اقسام پنج گانه به شناسایی مؤلف کتاب و شیوه تنظیم آن در این اقسام می پردازیم و می کو شیم نام کتاب را روشن سازیم.

شناسایی مؤلف و شیوه تنظیم و نام کتاب

قسم اول: ظاهراً قسمت کمی از «کتاب الصیام» تألیف حسین بن سعید است که آن نیز به روایت احمد بن محمد بن عیسی بوده و در نتیجه علت آوردن کلمه «وعن» بر سر مشایخ حسین بن سعید و ارجاع ضمیر به حسین بن سعید نیز این است که روایت با تعبیر احمد بن محمد بن عیسی - راوی کتاب - آغاز می گردد، تا حدودی شبیه معاسن برقی که در آن ضمیر «عنه» در اکثر قریب به اتفاق اسناد دیده می شود و به مؤلف کتاب باز می گردد و افزودن آن به سند از سوی راوی کتاب صورت گرفته است.

قسم دوم: تمام یا قسمتی از کتاب «الایمان والنذور والكفارات» از کتب سی گانه حسین بن سعید است.

اسناد متصل این قسم از اسناد مرسل کاملاً ممتاز شده و در مورد اسناد متصل بحثی نیست، ولی درباره اسناد مرسل در نگاه نخستین سه احتمال وجود دارد: ۱- این روایات از کتاب یا کتاب دیگری گرفته شده باشد.

۲- این اسناد معلق به اسناد قبل باشد.

۳- این اسناد را نسخه بردار کتاب اختصار نموده باشد، شبیه اختصار در تفسیر عیاشی.

احتمال اول با توجه به اینکه مشایخ واقع در اول اسناد، استاد هیچ شخص خاصی نیستند، و از سوی دیگر همگی به یک شکل

پاره‌ای از موارد اخذ شیخ طوسی را از اصل کتاب موجود در جدول زیر می‌بینید:

تہذیب ص / رقم	کتاب موجود ص / رقم	تہذیب ص / رقم	کتاب موجود ص / رقم	تہذیب ص / رقم	کتاب موجود ص / رقم
۱۰۱۳/۲۷۸	۹۹/۵۳	۱۱۵۴/۳۱۱	۱۸/۲۷	۱۱۹۱/۳۲۱	۱۳۷/۶۶
۱۰۱۴/۲۷۸	۱۰۰/۵۳	۱۱۵۵/۳۱۱	۲۵/۳۰	۱۱۹۲/۳۲۱	۱۳۶/۶۶
۱۰۱۵/۲۷۹	۱۰۱/۵۳	۱۱۵۷/۳۱۳	۴۳/۳۵	۱۱۹۳/۳۲۲	۱۳۱/۶۴
۱۰۱۶/۲۷۹	۱۰۴/۵۴	۱۱۵۸/۳۱۳	۵۲/۳۸	۱۱۹۴/۳۲۲	۱۳۳/۶۵
۱۰۱۷/۲۷۹	۱۰۲/۵۴	۱۱۵۹/۳۱۳	۵۳/۳۸	۱۱۹۵/۳۲۲	۱۳۵/۶۵
۱۰۱۸/۲۷۹	۱۰۳/۵۴	۱۱۶۰/۳۱۳	۵۷-۵۵/۳۸	۱۱۹۷/۳۲۲	۱۲۹/۶۳
۱۰۵۶/۲۸۷	۲۱/۲۸	۱۱۶۱/۳۱۳	-	۱۱۹۸/۳۲۳	۱۲۸/۶۳
۱۰۵۷/۲۸۷	۲۴/۳۰	۱۱۶۲/۳۱۳	۵۹/۴۰	۱۱۹۹/۳۲۳	۱۲۴/۶۱
۱۰۵۸/۲۸۷	۲۷/۳۱	۱۱۶۳/۳۱۳	۶۵/۴۲	دو تذکر: ۱. در این مجموعه اخیر برخلاف سه مجموعه نخست که شیخ طوسی روایات را غالباً به ترتیب از اول تا آخر برمی‌گزیند، روایات به ترتیب معکوس برگزیده شده، تنها دو رقم میانی (۱۱۹۳ و ۱۱۹۴) ترتیب مستقیم دارد. ۲. چند موردی که در تہذیب از حسین بن سعید نقل نموده و در کتاب موجود دیده نمی‌شود، با علامت خط تیره مشخص گردیده و به احتمال بسیار در اصل کتاب حسین بن سعید بوده و از نسخه موجود افتاده است.	
۱۰۵۹/۲۸۸	۳۰/۳۲	۱۱۶۴/۳۱۳	۶۷/۴۳		
۱۰۶۰/۲۸۸	۳۱/۳۰	۱۱۶۵/۳۱۴	۷۱/۴۵		
۱۰۶۱/۲۸۸	-	۱۱۶۶/۳۱۴	-		
۱۰۶۲/۲۸۸	۳۵/۳۳	۱۱۶۷/۳۱۴	۷۷ و ۷۶/۴۶		
۱۰۶۳/۲۸۸	۳۶/۳۳	۱۱۶۹/۳۱۴	-		
۱۰۶۴/۲۸۸	۴۱/۳۵	۱۱۷۰/۳۱۵	-		
۱۰۶۵/۲۸۹	۴۴/۳۶	۱۱۷۱/۳۱۵	۸۲/۴۸		
۱۰۶۶/۲۸۹	-	۱۱۷۲/۳۱۵	۸۳/۴۸		
۱۰۶۷/۲۸۹	۵۰/۳۷	۱۱۷۳/۳۱۵	۸۵/۴۸		
۱۰۶۸/۲۸۹	۵۱/۳۷				
	۶۰/۴۱				

نسخه بردار اکثر اسناد آن را اختصار نموده و برخلاف اختصار در قسم دوم، بین روایات کامل و روایات اختصار شده تفاوت نهاده است. مؤید اصل احتمال اختصار، اختصار بسیار زیادی است که در تعبیر به کار رفته، تعبیری چون ابن یسار (به جای فضیل بن یسار)، ابن سنان (به جای عبدالله بن سنان)، و اسحاق و ابن عمار (به جای اسحاق بن عمار)، و دیگر اختصارات این قسم، از شیوه کتاب اصلی به دور است و نباید از خود مؤلف کتاب باشد. البته قرینه یک شکل بودن اسناد که در قسم دوم بدان تمسک جستیم، در این قسم وجود ندارد.

به هر حال، این قسم اخیر چندان مسلم نیست که جزئی از کتب حسین بن سعید باشد، خصوصاً با عنایت به موارد علیده‌ای در این قسم که به احتمال قابل توجه از فقه الرضاست، بویژه که تنها اندکی از اسناد مرسل این قسم در سایر مصادر از حسین بن سعید نقل شده است.

حاصل بحث حاضر این است که حجم عمده کتاب موجود، برگرفته از کتابهای سی گانه حسین بن سعید است؛ از کتاب صوم، و کتاب نذور و ایمان و کفارات و کتاب نکاح و احتمالاً کتب دیگر وی، و ممکن است بخشی از کتاب از حسین بن سعید نباشد.

قسم سوم: تمام یا قسمتی از «کتاب نکاح» حسین بن سعید - از کتب سی گانه وی - است و با توجه به متصل بودن اسناد آن مشکلی در این قسم دیده نمی‌شود.

گفتنی است که با توجه به عبارت آخر این قسم (تم کتاب النکاح و بعده کتاب الطلاق فی الدرر) به نظر می‌آید که عبارت نجاشی در ترجمه حسین بن سعید: ۱۳۶/۵۸ که کتاب نکاح و کتاب طلاق را دو کتاب دانسته - نه یک کتاب - صحیح و عبارت شیخ طوسی در فهرست: ۲۲۰/۵۸ که از آن برمی‌آید این دو، یک کتابند درست نیست و برای این که عدد «سی» در تعداد کتابها صحیح درآید، مثلاً می‌بایست کتاب التجارات والاجارات یکی باشد چنانچه از عبارت نجاشی برمی‌آید.

قسم چهارم: نیز ممکن است قسمت اندکی از کتاب الحج حسین بن سعید باشد که البته همه آن نیز از کتاب معاویه بن عمار در حج برگرفته شده است.

قسم پنجم: ممکن است اصلاً از کتب حسین بن سعید نباشد، بلکه تنها پاره‌ای از روایات آن از حسین بن سعید اخذ شده باشد، و ممکن است از کتب حسین بن سعید بوده که البته